

## ЕТИЧКИ КОДЕКС НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКОГ РАДА

**ДОБРА НАУЧНА ПРАКСА***Good Scientific Practice*

## Први део

**СМЕРНИЦЕ ЗА ОБЕЗБЕЂЕЊЕ ДОБРЕ НАУЧНЕ ПРАКСЕ  
ОПШТИ ПРИНЦИПИ**

## Члан 1

Од резултата рада научника зависе, непосредно или посредно, напредовање науке и развој друштва у целини. Резултати научноистраживачког рада у директној вези су са принципима добре научне праксе (*Good Scientific Practice*). Добра научна пракса подразумева следеће:

- Истраживања треба да се спроводе у складу са најновијим научним достигнућима, што подразумева познавање актуелне литературе и примену адекватне научне методологије.
- Коришћена методологија и резултати треба да се презентују на начин који обезбеђује њихову проверљивост.
- Битне карактеристике научног рада - критичност и егзактност – примењују се у свим фазама процеса научноистраживачког рада, од постављања хипотезе до публиковања резултата истраживања.
- Резултати научних сазнања објављују се у научним публикацијама и другим видовима научне комуникације. Објављивање је део научног процеса за који су одговорни сви аутори.

**ФОРМИРАЊЕ ИСТРАЖИВАЧКИХ ГРУПА**

## Члан 2

У истраживачком раду по правилу учествује више истраживача/научника; они на различите начине доприносе дефинисању циљева истраживања, њиховој реализацији, обради и тумачењу постигнутих резултата те њиховом презентовању научној јавности и, у складу са тим, сnose одговорност. За прецизно и одговорно дефинисање истраживања у оквиру таквих радних група препоручују се следећа правила:

- Истраживачке групе чини одређени број учесника, од којих сваки има јасно дефинисан задатак.
- Чланови истраживачке групе обавезни су да поштују принципе добре научне праксе и да у вези са свим питањима реализације циљева истраживања и финализације научног рада сарађују са колегама и руководиоцем групе.
- Методи и резултати истраживања у оквиру радне групе су поверљиви све док се не прикажу научној јавности. Изузетно, а уз изричиту дозволу коаутора и руководиоца истраживачке групе, методи и резултати истраживања могу се објавити и раније.
- Руководиоци истраживачких група су по правилу научни радници са вишим звањима. Руководилац радне групе одређује основне правце истраживања и њихову реализацију.

Он/она координира и одговара за рад учесника тима, обезбеђује услове за реализацију програма и едукацију сарадника и заступа групу пред вишим организационим структурама.

- Руководилац је дужан да упозори истраживаче на могуће штетне здравствене ефекте коришћене методологије и да обезбеди одговарајуће мере заштите на раду.
- Руководилац истраживачке групе је дужан да обезбеди стваралачку атмосферу, колегијалну сарадњу и решавање евентуалних конфликта унутар и ван истраживачке групе. Уколико је потребно, о конфликтима унутар истраживачке групе треба обавестити декана или продекана за науку Медицинског факултета у Нишу и тражити његово/њено мишљење.
- Руководилац истраживачке групе је дужан да обезбеди завршну фазу процеса истраживања – објављивање резултата истраживања групе и/или појединих сарадника.

## **ЗАДАЦИ И БРИГА О НАУЧНОМ НАРАШТАЈУ**

### **Члан 3**

Принципи научног поштења у истраживачком раду треба да буду уграђени у све сегменте наставног програма Медицинског факултета у Нишу, а смернице добре научне праксе треба да буду саставни део образовања младих научника. Обавеза је руководиоца истраживачке групе да са њима упозна младог сарадника одмах по приступању групи. Наставници Медицинског факултета у Нишу својим личним примером треба студентима и младим научницима да буду узор научног поштења и поштовања принципа добре научне праксе у истраживачком раду. Рад са младим сарадницима подразумева и следеће:

- Научни нараштај има право на сталну и редовну помоћ старијих истраживача, која се спроводи кроз менторски рад и руковођење истраживачким тимом. Ментор или руководилац истраживачког тима обавезни су да раде одговорно и колегијално. Рад младог истраживача у научним програмима мора да буде јасно дефинисан.
- Млади истраживачи који учествују у истраживачким програмима обавезни су да редовно усмено, а по потреби и дописом, руководиоцу истраживачке групе подносе извештаје о току свог истраживачког рада, као и да учествују у свим облицима активности везаним за реализацију програма.

## **ОБЕЗБЕЂЕЊЕ КВАЛИТЕТА РАДА У ЛАБОРАТОРИЈИ**

### **Члан 4**

- За испитивања по стандардизованим радним поступцима, као и за рад у лабораторијама уопште, треба обезбедити услове који ће омогућити и осигурати тражени, односно задати квалитет рада.
- На нивоу Медицинског факултета у Нишу правила за спровођење квалитета рада треба да буду усаглашена са међународним препорукама ("Гоод Лаборатору Практице" и "Гоод Цлиникал Практице") и стандардима (ИСО). Спровођење и контролу реализације донетих правила, као и координацију са националним и интернационалним мониторинзима, поверава се једној особи или тиму које именује декан факултета.
- Унутар истраживачке групе, контрола квалитета рада у лабораторији може се поверити једној особи, која за то има одговарајућу квалификацију.

## **ЧУВАЊЕ И ОБЕЗБЕЂЕЊЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ И ПОДАТАКА**

### **Члан 5**

- О свим научним истраживањима радне групе треба водити комплетну евиденцију (записници, дневници рада, протоколи и слично), која има документациони карактер. Ови документи се чувају најмање 10 година на одређеном месту код руководиоца радне групе или код лица које се за то посебно именује.
- Примарни подаци који су основа за објављивање научних публикација чувају се најмање 10 година на одговарајућим медијумима и у записима.

## АУТОРСТВО И ОРИГИНАЛНОСТ НАУЧНИХ ПУБЛИКАЦИЈА

### Члан 6

- Ауторство у научној публикацији остварују искључиво они истраживачи који су: 1) значајно допринели концепцији и дизајну студије, прибављању података, анализи и интерпретацији података и 2) учествовали у састављању рукописа или његовој критичкој ревизији, дајући тиме значајан интелектуални допринос.
- Прибављање финансијских средстава или генерално надгледање рада истраживачке групе сами по себи не обезбеђују ауторство у публикацији. Сви други истраживачи који су допринели раду, а нису остварили ауторство, треба да буду поименично наведени у захвалници публикације, при чему се описује њихова улога.
- Редослед аутора публикације заснован је на заједничкој одлуци свих коаутора. Они треба да буду спремни да оправдају редослед по којем су аутори наведени.
- Означивање публикације као "Оригинални рад" односи се искључиво на прво објављивање нових запажања или експерименталних резултата. Стога вишеструко публиковање истих резултата није дозвољено.
- Налази других аутора, било да говоре у прилог или против хипотезе аутора, морају бити коректно цитирани.
- Ако се појединац сагласи да буде наведен као коаутор, преузима одговорност за публикацију у целини, чак и у случају да је његов прилог само део публикације.
- Уколико су научници без своје сагласности наведени као (ко)аутори у некој публикацији, и није им омогућено да дају накнадну сагласност, могу се жалити дотичном часопису. Ако и после сазнања да су увршчени као коаутори пропусте да се дистанцирају, сматра се да су дали накнадно одобрење, што носи са собом одговорност коаутора публикације.

Питања која се односе на поступак заштите интелектуалне својине регулисана су Законом .

### Други део

## ПОВРЕДА ПРАВИЛА ДОБРЕ НАУЧНЕ ПРАКСЕ

### **Интелектуално непоштење и други видови повреде правила добре научне праксе**

### Члан 7

Повредом правила добре научне праксе сматра се:

- Неистинито приказивање података и извора, било прећуткивањем релевантних извора, доказа и текстова или манипулацијом подацима, изворима, приказима, прилозима или графиконима и сл.
- Давање погрешних и нетачних података о себи или другима приликом конкурисања за одредјено звање или у току поступка за избор у звање, приликом конкурисања за пројекте и у контактима са јавношћу, било да је особа кандидат или члан комисије која врши избор.
- Неовлашћено коришћење дела неког аутора чије је ауторско право заштићено (плагијат).
- Злоупотреба идеја и хипотеза других аутора (пиратство).
- Вишеструко публиковање истих резултата.
- Незаслужено ауторство.

- Пријављивање под својим именом садржаја који представљају интелектуалну својину, а резултат су рада истраживачке групе, других аутора и институција.
- Неовлашћено публикување или омогућавање неовлашћеног приступа трећем лицу у фази када дело, проналазак, хипотеза, научни садржај или истраживачка полазна основа још нису објављени
- Употреба (ко) ауторства неке друге особе без њене сагласности
- Оштећење или уништавање апарата, документације, хардваре-а, софтвере-а, хемикалија и осталих ствари које су другом истраживачу потребне за вршење експеримента.
- Оштећење или кража књига, рукописа, архива, података.

## **Саучесништво у недозвољеном научном понашању**

### Члан 8

Суочесништво у недозвољеном научном понашању огледа се, између осталог, у:

- Активном учешћу у недозвољеном понашању других;
- Непријављивању сазнања да је други извршио фалсификовање;
- Коауторству у фалсификованим публикацијама;
- Грубој немарности при вршењу надзора;
- Прикривању чињеница од значаја за рад и статус истраживачке групе и Факултета.

### Трећи део

## **УТВРЂИВАЊЕ ПОВРЕДА ПРАВИЛА ДОБРЕ НАУЧНЕ ПРАКСЕ,**

## **ИЗРИЦАЊЕ САНКЦИЈА И ДРУГИХ МЕРА**

### **Подношење и претходно испитивање пријаве**

#### Члан 9

Лице које осовано сумња да је научни истраживач учинило повреду правила добре научне праксе, овлашћено је да то пријави продекану за НИР или декану

Пријава има писану форму и треба да буде поткрепљена одговарајућим доказима.

Право да покрене поступак има и оно лице које сматра да је изложено сумњи за повреду правила добре научне праксе.

Продекан за НИР или декан дужан је да испита основаност сумње на повреду правила добре научне праксе и да поучи подносиоца пријаве о његовим правима.

Овај поступак је поверљив, изузев ако продекан за НИР или декан оцене да ће недозвољено понашање нанети тешку моралну и/или материјалну штету Факултету, осталим истраживачима или трећим лицима.

## **Претходни поступак за утврђивање повреда правила добре научне праксе**

### **Члан 10**

По пријему пријаве, продекан за НИР или декан је дужан да поднету пријаву достави Комисији за утврђивање повреде правила добре научне праксе, (у даљем тексту "Комисија").

Комисију чине три члана, које бира Наставно научно веће на период од три године.

Председник Комисије писменим путем обавештава лице за које се сумња да је повредило добру научну праксу да је против њега поднета пријава, без наводјења имена особе која је пријавила недозвољено понашање.

У обавештењу се наводе чињенице и докази који указују на основу сумњу на недозвољено понашање, са навођењем рока од 15 дана за изјашњење о пријави.

У изависности од резултата изјашњења, Комисија доноси решење у року од 15 дана, којом утврђује да су испуњени услови за покретање поступка за утврђивање одговорности или да се поступак обуставља.

Решење Комисија доставља се подносиоцу пријаве.

Подносилац пријаве има право да у року од 15 дана поднесе приговор на одлуку о обустављању поступка Наставно-научном већу.

## **Поступак за утврђивање повреде и одговорности**

### **Члан 11**

Поступак за утврђивање повреде и одговорности покреће се кад резултат претходног поступка упућује на постојање основане сумње да је дошло до повреде добре научне праксе.

Поступак за утврђивање одговорности спроводи Комисија, која на затвореним седницама испитује да ли је лице против кога се поступак води повредило правила добре научне праксе.

Лице против кога се покреће поступак саслушава се усмено.

Лице има право да после саслушања буде упознато са идентитетом подносиоца пријаве.

У току поступка Комисија утврђује релевантне чињенице увидом у научне радове, релевантну документацију и др. Ради утврђивања чињеница, Комисија може саслушати и трећа лица, која су упозната са конкретним научним истраживањем лица против кога се поступак води.

Уколико на основу резултата Комисија већином гласова утврди да лице против кога се поступак води није повредило правила добре научне праксе, дужна је да донесе решење којим констатује да нема повреде Етичког Кодекса и поступак се обуставља.

Уколико Комисија већином гласова утврди да постоји повреда добре научне праксе доноси решење којим утврђује да је лице одговорно за повреду. Решење садржи предлог за изрицање одговарајућих санкција и/или академских мера.

Решење се доставља одговорном лицу, подносиоцу пријаве и декану.

Против наведеног решења одговорно лице може поднети приговор Наставно научно већу, у року од 15 дана од дана пријема решења.

Уколико је утврђена одговорност за повреду правила добре научне праксе, списи предмета чувају се 10 година.

Ако се у току поступка утврди да је пријава поднета злонамерно, подносилац пријаве се кажњава јавном усменом опоменом.

## **Санкције за кршење кодекса добре научне праксе**

### **Члан 12**

Уколико Комисија утврди одговорност за повреду правила добре научне праксе, декан факултета, сагласно решењу из члана 11. ст. 7. изриче јавну усмену опомену или доноси одлуку којом научном истраживачу забрањује даљи рад на научном пројекту

Ако утврђена повреда добре научне праксе истовремено представља и повреду радне обавезе из Уговора о раду, предузимају се радно-правне санкције предвиђене Правилником о раду, колективним уговором и Законом о раду.

Ако утврђена повреда правила добре научне праксе представља истовремено и кривично дело, подноси се пријава за утврђивање кривичне одговорности.

Ако повреда правила добре научне праксе истовремено представља и повреду ауторског и другог права из Закона о ауторском и сродним правима, или је повредом нанета штета, оштећено лице се поучава о могућности покретања одговарајућег поступка за заштиту повредјених права пред надлежним судом.

## **Академске мере**

### **Члан 13**

Уколико је у поступку утврђена повреда правила добре научне праксе која се огледа у навођењу неистинитих података или у повреди интелектуалне својине, аутор је обавезан да повуче спорни рад, без обзира да ли је он објављен или је у фази објављивања.

У случају коауторства, коаутор је дужан да се сагласи са повлачењем рада, без обзира на то што није повредио правила добре научне праксе.

(Ко)аутори који су одговорни за објављивање неистинитих података дужни су да у одређеном року поднесу извештај председнику Комисије за утврђивање одговорности о предузетим мерама за повлачење рада и о њиховом исходу.

Радови за које Комисија утврди да су фалсификати, бришу се са листе публикација аутора или се означавају на одговарајући начин.

Уколико је спорни рад магистарска теза или докторска дисертација, Комисија иницира покретање поступка на Универзитету за одузимање академских титула магистар или доктор наука, стечених тезом односно дисертацијом заснованом на научно недозвољеним поступцима.

Уколико је научни истраживач објављивањем фалсификованих радова стекао одређено наставно звање, Комисија иницира покретање поступка код надлежног органа за одузимање наставног звања.

Уколико је утврђена повреда правила добре научне праксе, Комисија обавештава Министарство за науку и заштиту животне средине о недозвољеном понашању научника, односно другу институцију која је финансирала одређено научно истраживање.

### **Заштита трећег лица и/или јавности**

#### Члан 14

Уколико је потребно ради заштите трећег лица, очувања поверења у научно поштење, ради повраћаја научног реномеа, ради спречавања негативних последица или уколико је то у општем јавном интересу, исход поступка за утврђивање одговорности треба на одговарајући начин објавити широј јавности.

### **Заштита учесника у поступку**

#### Члан 15

На крају поступка утврђивања одговорности треба се побринути да учесници у поступку који нису својом кривицом уплетени у токове недозвољеног научног понашања не трпе даље штетне последице у погледу њиховог личног и научног интегритета. У том смислу ове личности треба да добију писану изјаву председника Комисије за утврђивање одговорности да им се на терет не ставља недозвољено научно понашање.

Уколико се покаже да је пријава поднета злонамерно, подносилац пријаве се кажњава јавном и писаном опоменом.

#### Члан 15

Овај етички кодекс научноистраживачког рада – добра научна пракса – ступа на снагу у року од осам дана од дана објављивања на Web страници Медицинског факултета у Нишу.

**Као основа за овај документ коришћен је Етички кодекс научноистраживачког рада «Добра научна пракса» Института за онкологију и радиологију Србије и Института за медицинска истраживања, Београд из 2001. године.**

У Нишу, 03.07.2007.године.

**Председник Етичког комитета  
Медицинског факултета у Нишу**

---

**Проф. др Борислав Каменов**